

Агляд ідзе на лад

Ужо 30 гадоў у Беларусі вядзецца лакальны маніторынг навакольнага асяроддзя. Некалькі год таму адпаведныя функцыі перадалі ў Рэспубліканскі цэнтр аналітычнага кантролю ў галіне аховы навакольнага асяроддзя (РЦАК). Значнасць дадзенага маніторынгу даволі часта застаецца па-за ўвагай шырокай грамадскасці. Таму пра даступнасць вынікаў і спектр адпаведных назіранняў мы распыталі намесніка начальніка аддзела арганізацыйна-метадычнага забеспячэння Дыяну АРАЗАЕВУ.

Спецыялістамі інфармацыйна-аналітычнага цэнтра лакальнага маніторынгу (ІАЦ лакальнага маніторынгу), які дзейнічае на базе РЦАК, у 2022 годзе была распрацавана інтэрактыўная карта крыніц шкоднага ўздзеяння прадпрыемстваў краіны, уключаных у лакальны маніторынг.

Абнаўленне інфармацыі праводзіцца штоквартальна. Вынікі адлюстроўваюцца на інтэрактыўнай карце і дазваляюць назіраць за велічыняй уздзеяння на кампаненты прыроднага асяроддзя, а таксама ацэньваць уплыў крыніц шкоднага ўздзеяння на навакольнае асяроддзе.

Таксама Галоўным інфармацыйна-аналітычным цэнтрам Нацыянальнай сістэмы маніторынгу навакольнага асяроддзя (НСМНА), размешчаным на базе Белгідрамета, рыхтуецца штогадовы агляд «Нацыянальная сістэма маніторынгу навакольнага асяроддзя ў Рэспубліцы Беларусь: вынікі назіранняў», у тым ліку па выніках лакальнага маніторынгу.

—Што служыць нрадметам назіранняў і якія на-казчыкі замяраюць?

- Мы назіраем за выкідамі ў атмасфернае наветра, скідамі сцёкавых вод у паверхневыя водныя аб'екты і паверхневымі водамі ў гэтых месцах, падземнымі водамі і глебамі (грунтамі).

Пэралік параметраў назіранняў, якія кантралююцца прыродакарыстальнікамі ў рамках правядзення лакальнага

маніторынгу, зацверджаны пастановай Мінпрыроды Беларусі ад 17 студзеня 2017 № 5 «Аб лакальным маніторынгу навакольнага асяроддзя».

Так, пэралік параметраў назіранняў лакальнага маніторынгу за выкідамі забруджвальных рэчываў у атмасфернае паветра вызначаецца на падставе выдадзенага прыродакарыстальніку адпаведнага дазволу (комплекснага прыродаахоўнага дазволу), у якім адлюстраваны нарматывы дапушчальнага выкіду забруджвальных рэчываў па крыніцах выкіду прырода-карыстальніка.

Асноўнымі рэчывамі, пастугіленне якіх у атмасфернае паветра характэрна для дзейнасці прамысловых прадпрыемстваў Беларусі, з'яўляюцца аксід азоту (IV), аксід вугляроду, дыяксід серы, а таксама гэкія цвёрдыя часціцы, як недыферэнцыраваны па скла-дзе пыл. У выкідах шэрагу прыродакарыстальнікаў кантралююцца таксама спецыфічныя забруджвальныя рэчывы, наяўнасць якіх абумоўлена характарам вытворчасці. Напрыклад, нафталін, фенантрэн, азотная кіслата, аміяк, аміячная салетра, уласцівыя для прадпрыемстваў хімічнай і нафтахімічнай вытворчасці.

Пэралік параметраў назіранняў лакальнага маніторынгу сцёкавых і паверхневых вод вызначаны на падставе выдадзенага прыродакарыстальніку дазволу на спецыяльнае водакарыстанне або комплекснага прыродаахоўнага дазволу. Паводле дадзеных шматгадовых назіранняў лакальнага маніторынгу, асноўнымі забруджвальнымі рэчывамі, якія паступаюць у водныя аб'екты са сцёкавымі водамі, з'яўляюцца, перш за ўсё, біягенныя рэчывы амоній-іён і фасфат-іён, арганічныя рэчывы (біялагічнае спажыванне кіслароду за 5 сутак - БСК5), нафтапрадукты, у некагорых выпадках сульфат-іён і хларыд-іён.

Пры кантролі якасці надземных вод назіранні, у асноўным, ажыццяўляюцца па амоній-іёне, фасфат-іёне, нітрат-іёне,

сульфат-іёне, нафтапрадуктах, аніёнаактыўных сінтэтычных паверхнева-актыўных рэчывах (СПАР) і металах. Пэралік параметраў назірання глеб (грунтоў) уключае найбольш небяспечныя хімікаты антрапагеннага паходжання, такія як цяжкія металы, поліхлараваныя біфенілы, поліцыклічныя араматычныя і іншыя рэчывы з улікам спецыфікі дзейнасці прадпрыемстваў.

Біялагічнае спажыванне кіслароду (БСК) - колькасць кіслароду, выдаткаваная на аэробнае біяхімічнае акісленне пад уздзеяннем мікраарганізмаў і раскладанне няўстойлівых арганічных злучэнняў, якія змяшчаюцца ў даследаванай вадзе за пэўны перыяд часу.

- Наколькі за апошняе дзесяцігоддзе вырасла або скарацілася колькасць прадпрыемстваў, якія падлягаюць назіранню?

- Лакальны маніторынг навакольнага асяроддзя ажыццяўляюць 497 мрыродакарыстальнікаў на 4773 пунктах назіранняў. За сямігадовы перыяд колькасць адпаведных прыродакарыстальнікаў павялічылася на 103.

3 улікам тэхналагічнага развіцця Беларусі (мадэрнізацыі і адкрыцця новых вытворчасцей) лакальны маніторынг навакольнага асяроддзя пастаянна пашыраецца шляхам дадання новых прыродакарыстальнікаў, якія могуць аказваць негатыўны ўплыў на кампаненты прыроднага асяроддзя.

- У якіх галінах дзейнасці назіраецца найбольшая колькасць выкідаў?

- Найбольшае ўздзеянне на атмасфернае паветра крыніц, уключаных у лакальны маніторынг, аказваюць такія галіны прамысловасці, як вытворчасць цэплавой электраэнергетыкі, вытворчасць і перапрацоўка чорных і каляровых металаў. Так, рэкардсменам па зафіксаваных перавышэннях нарматываў дапушчальнага выкіду ў паветра з'яўляюцца прырод- акарыстальнікі Гомельскай і Гродзенскай абласцей.

Якасць сцёкавых і паверхневых вод залежыць пе- раважна ад прадпрыемстваў

жыллёва-камунальнай гаспадаркі (йеравышэнні адзначаюцца ў Мінскай і Гомельскай абласцях), на падземныя аднаведна ўплываюць палігоны пахавання цвёрдых камунальных адходаў, месцы пахавання і захоўвання прамысловых адходаў, палі фільтрацыі парашэння, месцы захоўвання нафтапрадуктаў і пахавання пестыцыдаў. Вылучыць вобласць, якая аказвае найбольшы ўплыў на падземныя воды, не ўяўляецца магчымым з-за адсутнасці ўстаноўленых у Беларусі нарматываў для ацэнкі іх якасці.

Характар забруджвання глебы абумоўлены спецыфікай вытворчасцей і асаблівасцямі тэхналагічных працэсаў на канкрэтным прадпрыемстве. Апрача таго, лакальны маніторынг глебы праводзіцца раз у 3 гады, таму вызначыць пэўную вобласць, прырода-карыстальнікі якой уздзеіваюць на якасць глебы, таксама не ўяўляецца магчымым з-за недастатковай колькасці прадстаўленых янінікаў назіранняў.

- Ці накіроўвае РЦАК звесткі наконт перавышэння нормаў выкідаў на далейшы разгляд?

Так. РЦАК штоквартальна інфармуе Мінскі гарадскі і абласныя камітэты прыродных рэсурсаў пра выкананне прыродакарыстальнікамі ўсталяваных нарматываў дапушчальных выкідаў або скідаў, гранічна дапушчальных канцэнтрацый у паверхневых водах і інш. Гэта робіцца для далейшага прыняцця захадаў пры выяўленні перавышэння дапушчальных паказчыкаў. Таксама на падставе атрыманых вынікаў лакальнага маніторынгу снецыялістамі РЦАК штоквартальна фарміруюцца і накіроўваюцца справаздачы ў Мінпрыроды. Акрамя таго, вынікі лакальнага маніторынгу, у тым ліку паказчыкі перавышэння ўсталяваных нармагываў, штоквартальна накіроўваюцца ў Галоўны інфармацыйна-аналітычны цэнтр НСМНА ў выглядзе абагульненай экалагічнай інфармацыі.

Уладзімір РУСАКОВІЧ